

⁶¹ Een mooi voorbeeld is ook dat van de familie Van Schelven: grootvader Aart was evangelist; zoon Bastiaan predikant; kleinzoon Aart Arnout hoogleraar geschiedenis aan de VU; zie *BLGNP*, II, 387-389.

⁶² De Weerds partiële autobiografie en zijn latere boeken, *Praatjes en plaatjes uit Drenthe*, Klazienaveen 1923, en *Gevangen visschen*, Baarn z.j. [1931], hebben daaraan hun ontstaan te danken.

⁶³ Zie bijv. de boekjes van H.G. Grosjean (*BGH*, 122) en F.C. Haalebos (*BGH*, 132), die met Duijs te Kampen op drielat stonden, en voorts de boekjes van A. Elberts (*BGH*, 108]; zie ook beneden), J.A. Oostkamp (*BGH*, 111, 127]; zie beneden), M.T. Looman (*BGH*, 111) en W.F. Rijkom (*BGH*, 128) te Amsterdam en B. van Zweden (*BGH*, 134) te Oosterend (1896) en Den Haag (1906).

⁶⁴ Zie het artikel over Duijs in dit nummer.

⁶⁵ Zie C. Houtman, 'Negen-tiende- en twintigste-eeuwse bijbelse raadselboekjes, *Boekenpost* 20, nr. 118 (2012), 24-26.

⁶⁶ In: *Practische Theologie*, II, 156.

⁶⁷ *Kinder-versjes, gegrond op Gods Woord en Waarheid, voor christelijke schooltjes en huisgezinnen*. Tweede druk 1856. Vele malen opnieuw uitgegeven, nog in 1975.

⁶⁸ *Het cellulair gevangenen-*

hun werk onder te brengen bij uitgevers van naam en waren aldus, zo mag men aannemen, in de gelegenheid hun niet al te royale bezoldiging aan te vullen of hun 'literair kapitaal' aan te wenden voor fondsenwerving.⁶²

Verschillende genres werden beoefend. Leerboekjes ten behoeve van het onderwijs over de bijbelse geschiedenis,⁶³ de kerkgeschiedenis (bijv. Duijs) en de geloofsleer (bijv. Polman) vloeiden uit de pen van de godsdienstonderwijzers. Zij verzorgden voorts hervoertellingen van de bijbelse geschiedenis en de kerkgeschiedenis die een goed inzicht geven in de inhoud en de tendens van hun onderwijs.⁶⁴ Ook verschenen van hun hand bijbelse raadselboekjes⁶⁵ en preken in druk (bijv. Polman; De Weerd). Polman was de auteur van een *Handboek voor het godsdienstig onderwijs* (1817) dat door J.J. van Oosterzee gekwalificeerd is 'als voor zijnen tijd voortreffelijk'.⁶⁶ Maatjes verzorgde *Kinder-versjes*.⁶⁷ De Utrechtse godsdienstonderwijzer H. Bielevelt publiceerde een verhandeling over de meest wenselijke vorm van detentie.⁶⁸ Ook begaven verscheidene godsdienstonderwijzers zich op het gebied van de schone letteren, onder wie:

Josua Hendrik Duisdeiker Lz. (1814-1881), ziekentrooster te Amsterdam,⁶⁹ en auteur van een reeks boekjes met proza en poëzie voor de jeugd;⁷⁰

Peter Duijs, de auteur van een omvangrijk literair oeuvre;⁷¹

H. Karssen,⁷² de auteur van christelijke liederen en zo'n vijftientwintig boekjes met name voor kinderen;⁷³

Jan Antonie Oostkamp (1778-1845), catechiseermeester en krankbezoeker te Zwolle, en de auteur van een imponerend oeuvre van geschriften voor de jeugd;⁷⁴

Aart Cornelis de Zwart (1836-1885), godsdienstonderwijzer te Veenendaal, de auteur van een bijbelse geschiedenis en van lectuur voor de jeugd.⁷⁵

Het lijstje kan worden aangevuld.⁷⁶

De godsdienstonderwijzers

Het 'Reglement op het godsdienstig onderwijs' van 1816 noemt in enkele artikelen (art. 9, 17, 36, 39.4, 8; 40.2) zowel de catechiseermeester als de catechiseermeesteres. In andere wordt alleen de catechiseermeester genoemd (art. 11, 14, 27, 31, 39.2-3). Hieruit moet men afleiden dat de catechiseermeesteres niet beschikte over de bevoegdheid om te preken en om onderwijs te geven op de scholen en in de tehuizen en evenmin in aanmerking kwam voor de functie van 'krankbezoeker'. Klaarblijkelijk was haar werkzaamheid aanvankelijk beperkt tot individueel onderwijs (art. 39.4). *NRGO* van 1847 vertrouwt haar ook expliciet het onderwijs in tehuizen en op scholen toe (art. 35, 36, 52, 54). Opmerkelijk is dat in *WRGO*